

Stichting Rabo PGGM Premiepensioeninstelling

Jaarverslag 2015

Inhoudsopgave

Kerncijfers	3
Verslag van het bestuur	4
Verslag Raad van Toezicht	11
Jaarrekening 2015	14
Balans per 31 december 2015	15
Staat van baten en lasten 2015	16
Kasstroomoverzicht 2015	17
Toelichting jaarrekening	18
Overige gegevens	27
Bestemming van saldo van baten en lasten	27
Gebeurtenissen na balansdatum	27
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	28

Kerncijfers

	2015	2014
Werkgevers en deelnemers (aantallen)		
Werkgevers	1.439	1.050
Deelnemers	16.242	8.348
Kerncijfers kasstroomoverzicht (in duizenden euro's)		
Ontvangen premiebijdrage	32.754	15.868
Ontvangen in verband met inkomende waardeoverdracht	44.154	13.858
Betaalde gelden risicoverzekeringen	5.180	2.269
Kerncijfers baten en lasten (in duizenden euro's)		
Opbrengsten	1.324	553
Uitvoeringskosten	1.526	869
Overige lasten	73	95
Financiële positie (in duizenden euro's)		
Beleggingen voor risico deelnemers	97.775	29.476
Stichtingskapitaal en reserves	1.533	1.802
Minimum eigen vermogen	500	500

Postadres

Stichting Rabo PGGM Premiepensioeninstelling
 Postbus 600
 3700 AP ZEIST

Bezoekadres

Noordweg Noord 150
 3704 JG ZEIST

Overig

Telefoon (030) 277 74 31
 Email service@rabopggmppi.nl
www.rabopggmppi.nl
 Inschrijvingsnummer KvK Utrecht 55352650

Verslag van het Bestuur

---

1 Algemeen

1.1 Oorsprong

Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank) en PGGM N.V. (PGGM) besloten in 2012 om samen de Stichting Rabo PGGM Premiepensioeninstelling (Rabo PGGM PPI) op te richten. Een Premiepensioeninstelling (PPI) is een pensioenuitvoerder, evenals verzekeraars en pensioenfondsen. De PPI legt zich toe op de uitvoering van de opbouwfase van beschikbare premieregelingen in de tweede pijler.

Rabobank en PGGM hebben Rabo PGGM PPI opgericht vanuit een gezamenlijke visie over een veranderend financieel landschap en de toenemende eigen verantwoordelijkheid van burgers rondom toekomstvoorzieningen zoals zorg, pensioen en wonen. De verschuivende verantwoordelijkheid brengt nieuwe klantbehoeften en de vraag naar andere producten met zich mee. Een verdere integratie van de bijbehorende spaarpotten, producten en diensten lijkt een logisch gevolg.

Rabobank en PGGM willen samen met Rabo PGGM PPI in dit veranderende landschap vanuit hun coöperatieve achtergrond een toonaangevende rol spelen.

1.2 Missie

De missie van Rabo PGGM PPI is onze klanten helpen bij het realiseren van hun ambities en keuzes voor toekomstvoorzieningen door het aanbieden van een goede en betaalbare pensioenregeling. Wij doen dat door mensen op een zo vroeg mogelijk moment in hun werkzame leven bewust te maken van de noodzaak voorzieningen voor later te treffen. En hen daarbij en bij de invulling ervan, met concrete, duurzame en maatschappelijk verantwoorde oplossingen te ondersteunen en ontzorgen.

1.3 Doelstellingen

Rabo PGGM PPI stelt zich primair ten doel:

- Het aanbieden van premiepensioenregelingen aan werkgevers ten behoeve van pensioenopbouw voor hun werknemers. Daarbij richt Rabo PGGM PPI zich met de Rabo BedrijvenPensioen regeling vooral op bestaande en nieuwe MKB klanten van Rabobank.
- Het uitvoeren van de opbouwfase van premiepensioenregelingen; een deel van deze activiteiten is uitbesteed aan PGGM Pensioenbeheer B.V.
- Het verrichten van bemiddelingsactiviteiten en advisering voor verzekeringen die onderdeel zijn van de regelingen; een deel van deze activiteiten is uitbesteed aan Rabobank Nederland.
- Het bieden van inzicht en overzicht aan deelnemers over hun opgebouwde pensioengelden, de risico's en mogelijkheden en het gevoerde beleid.

Rabo PGGM PPI en Interpolis Achmea zijn de gezamenlijke aanbieders van het Rabo BedrijvenPensioen. Een moderne en overzichtelijke regeling. Interpolis Achmea is de aanbieder van de risicoverzekeringen die onderdeel uitmaken van het Rabo BedrijvenPensioen. Door de nabijheid en deskundigheid van de specialisten van Rabobank te combineren met de jarenlange pensioen kennis van PGGM kan Rabo PGGM PPI werkgevers en hun medewerkers een goed product bieden.

1.4 Juridische structuur

Rabo PGGM PPI is een zelfstandige stichting met een Bestuur en een Raad van Toezicht. Door te kiezen voor een stichtingsvorm kan Rabo PGGM PPI zich optimaal richten op de belangen van werkgevers en werknemers. De stichting heeft geen winstoogmerk. Rabo PGGM PPI is opgericht op 23 mei 2012 en beschikt sinds 21 december 2012 over een vergunning voor het uitoefenen van het bedrijf van premiepensioeninstelling als bedoeld in artikel 2:54h, eerste lid, van de Wet financieel toezicht (Wft), alsmede over een vergunning om als bemiddelaar in verzekeringen op te treden als bedoeld in artikel 2:54h, tweede lid, van de Wft. De stichting is statutair gevestigd in Utrecht en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 55352650.

1.5 Governance

Governance

De governance van Rabo PGGM PPI wordt ingevuld door het bestuur en de Raad van Toezicht. Integere bedrijfsvoering staat of valt met goed bestuur en intern toezicht daarop. De wijze waarop de governance van Rabo PGGM PPI is vormgegeven, borgt een verantwoorde besturing en behartiging van belangen van alle stakeholders, met name deelnemers en werkgevers. De Nederlandsche Bank toetst of door het bestuur en de Raad van Toezicht wordt voldaan aan de eisen van deskundigheid, betrouwbaarheid en integriteit.

Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor de volledige uitvoering van de pensioenregelingen, zoals de kwaliteit van de dienstverlening en de sturing en monitoring van de uitbestede processen. Bestuurders zijn werkzaam voor Rabo PGGM PPI op grond van detacheringsovereenkomsten. Er worden geen salariskosten van bestuurders in de stichting verantwoord. In het bestuursreglement en middels een professioneel statuut is geborgd dat de bestuursleden uitsluitend in het belang van Rabo PGGM PPI handelen. Het bestuur van Rabo PGGM PPI bestaat uit de volgende vier personen:

K.E. Engelse	Algemeen directeur
Drs. H.J. Sloots AAG	Financieel directeur (tot 26 mei 2015)
Drs. M.J.M. van den Berg	Financieel directeur (vanaf 17 augustus 2015)
Drs. E. de Weerd	Operationeel directeur (tot 26 mei 2015)
H.B.G. Welbers	Operationeel directeur (vanaf 17 augustus 2015)
Drs. T.L.A. Laffree	Commercieel directeur

De heren Sloots en de Weerd hebben, in verband met het aanvaarden van een andere functie, hun bestuurszetel per 26 mei 2015 opgegeven. Zij zijn vanaf augustus opgevolgd door de heren Van den Berg en Welbers.

Raad van Toezicht

Rabo PGGM PPI heeft een Raad van Toezicht als intern toezichtsorgaan. De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het functioneren van het bestuur en op de algemene gang van zaken van Rabo PGGM PPI. De Raad van Toezicht van Rabo PGGM PPI bestaat tenminste uit 4 zetels:

Drs. A.J.M. Sibbing	Voorzitter Raad van Toezicht
Dr. J.J. Bos	Lid Raad van Toezicht
Drs. G.J. van Daelen	Lid Raad van Toezicht
Mevr. mr. C.M.C.P. van Herpen-Thuring	Lid Raad van Toezicht

Beleggingen Advies Commissie

De Beleggingen Advies Commissie is een commissie van het bestuur van Rabo PGGM PPI. De Beleggingen Advies Commissie heeft tot taak voorstellen betreffende het beleggingsbeleid voor te bereiden en advies uit te brengen over de uitvoering van het beleggingsbeleid van de stichting en de vermogensbeheerder van de stichting. Daarnaast brengt de Beleggingen Advies Commissie advies uit over beleggingsvoorstellen van de vermogensbeheerder die van bijzondere aard zijn of een bepaalde omvang te boven gaan. De commissie bestaat uit twee bestuursleden en twee externe leden, te weten:

K.E. Engelse	Voorzitter (bestuurslid)
Drs. M.J.M. van den Berg	Lid (bestuurslid)
Drs. B. Walschots	Lid (onafhankelijk)
J. Buiten	Lid (onafhankelijk)

1.6 Pensioenregeling en ketenpartners

Rabo BedrijvenPensioen

Rabo PGGM PPI voert een moderne pensioenregeling. Belangrijke kenmerken van deze regeling zijn:

- Ouderdomspensioen inclusief een 70% dekking voor partnerpensioen voor werknemers en hun partners;
- Partner- en/of wezenpensioen bij overlijden van de werknemer voor pensionering;
- Premievrije voortzetting van de financiering van de pensioen- en risicopremie voor het deel dat de werknemer arbeidsongeschikt is;
- Aanvullende mogelijkheid voor een tijdelijk partnerpensioen.

Deelnemersinformatie

Deelnemers aan het Rabo BedrijvenPensioen hebben online een actueel inzicht in hun persoonlijke pensioensituatie vanuit deze regeling. In deze portal bevindt zich informatie over onder andere de pensioenregeling, hun opgebouwde pensioenvermogen en dekking voor partner- en wezenpensioen. Ook een Pensioenverkenner, waarmee direct inzicht in de persoonlijke pensioensituatie kan worden verkregen, is inmiddels beschikbaar voor onze deelnemers. Zij kunnen effecten van gewijzigde omstandigheden hierop real-time simuleren. Deelnemers kunnen in het portal en op de website www.robeco.nl/rabo_bedrijvenpensioen meer lezen over de werkwijze van het life cycle beleggen en de resultaten van de fondsen. Daar zijn namelijk ook de jaarverslagen van de fondsen gepubliceerd. Omdat er

sprake is van individuele pensioenopbouw voor risico en rekening van de deelnemers worden de resultaten van de fondsen niet nader toegelicht in het jaarverslag van Rabo PGGM PPI.

Bestemming en verdeling sterftewinst

Wanneer een deelnemer komt te overlijden en geen nabestaanden heeft wordt het opgebouwde kapitaal verdeeld over de overige deelnemers aan het Rabo BedrijvenPensioen. Het kapitaal dat in dat geval tot uitkering komt heet sterftewinst. Deze sterftewinst wordt verdeeld over de deelnemers aan het Rabo BedrijvenPensioen. Dit gebeurt pro rata op basis van de saldi op de deelnemersrekeningen per 31 december van enig jaar. Voordat tot uitkering van de sterftewinst aan de deelnemers wordt overgegaan houdt Rabo PGGM PPI uit de eventuele sterftewinst een bedrag in van maximaal € 250.000. Met dit bedrag zorgt Rabo PGGM PPI er ook voor dat de pensioenen van werknemers van failliete werkgevers worden bijgehouden en geadministreerd. Op Mijn Rabo BedrijvenPensioen (deelnemersportal) en in het jaarverslag van Rabo PGGM PPI worden de toegekende bedragen nader toegelicht. De sterftewinst op 31 december 2015 bedraagt Euro 7 duizend . Daarmee vindt er over 2015 geen uitkering van de sterftewinst aan deelnemers plaats.

Beleggingsbeleid: het life cycle concept

Rabo PGGM PPI heeft het lange termijn karakter van beleggen voor pensioen als uitgangspunt gekozen voor het beleggingsbeleid met als doel haar deelnemers op pensioendatum een passende pensioenuitkering te kunnen laten aankopen. De beleggingen voor de deelnemers zijn ondergebracht in life cycle fondsen.

Het beleggingsbeleid is er daarmee op gericht om een zo goed mogelijk pensioen voor de deelnemers op te bouwen tegen acceptabele risico's. Er wordt daartoe belegd middels een 'life cycle fonds concept'. Met dit concept volgen de beleggingen de "levenscyclus" van de deelnemer, zodanig dat de risico's nauwkeurig zijn afgestemd op de pensioeningangsdatum. Het inkooprisico op pensioendatum wordt verkleind door het renterisico ten opzichte van de inkoopfactoren bij de standaardverzekeraar te beperken. Een deelnemer blijft gedurende de gehele looptijd in hetzelfde life cycle fonds. De beleggingsmix van het fonds wijzigt in de loop van de tijd.

De life cycle fondsen zijn opgebouwd uit meerdere onderliggende beleggingsfondsen waardoor een breed gespreide portefeuille wordt gecreëerd. Door spreiding van de beleggingen, worden onder meer concentratierisico's beperkt en neemt de kans op een hoger en stabielere rendement toe. Beleggen voor pensioen is een zaak van lange termijn en niet van korte termijn kansen. Daarom wordt actief management alleen toegepast bij beleggingen waar inefficiënties in markten kunnen worden benut. Door de periodieke evaluatie en herijking van het beleggingsbeleid bewerkstelligt Rabo PGGM PPI de flexibiliteit en ruimte die nodig is om aanpassingen te doen voor een optimaal rendement.

Uitvoering beleggingsbeleid

Rabo PGGM PPI heeft een overeenkomst gesloten met PGGM Strategic Advisory Services (PGGM SAS). PGGM SAS adviseert Rabo PGGM PPI over het beleggingsbeleid en toetst of de inrichting van de life cycle fondsen waarin in de deelnemersgelden worden ondergebracht past bij het vastgestelde beleid van Rabo PGGM PPI.

Rabo PGGM PPI brengt de gelden van de deelnemers als participant onder in Pensioen Opbouwfondsen van Robeco. Deze fondsen zijn exclusief opgericht voor Rabo PGGM PPI en de fondsvoorwaarden van de fondsen zijn afgestemd op het beleggingsbeleid van Rabo PGGM PPI. Er is geen contractuele relatie tussen Rabo PGGM PPI en Robeco en daarmee geen uitbestedingsrelatie. Rabo PGGM PPI kan als enig houder van de participaties in de life cycle fondsen op de participantenvergadering haar invloed ten behoeve van haar regeling en klanten/ deelnemers aanwenden.

Rabo PGGM PPI heeft hiermee een duidelijke scheiding aangebracht in rollen en verantwoordelijkheden tussen PGGM SAS (advisering over het beleid) en Robeco (uitvoering vermogensbeheer). Daarnaast heeft Rabo PGGM PPI een Beleggingen Advies Commissie (BAC) die het bestuur adviseert over strategie, beleid en uitvoering.

Verantwoord beleggen

Rabo PGGM PPI kiest ervoor om de bedrijfsactiviteiten op een duurzame wijze vorm te geven. Verantwoord beleggen is een integraal onderdeel van de beleggingsaanpak zoals Rabo PGGM PPI voor haar deelnemers uitvoert. In de aanpak Rabo PGGM PPI wordt het bestuur geadviseerd door de beleggingsadviescommissie en PGGM SAS. Het verantwoord beleggingsbeleid houdt in dat Rabo PGGM PPI in de selectie van managers en in de beleggingsprocessen bewust rekening houdt met factoren op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur (ESG-factoren). In de door de Rabo PGGM PPI geselecteerde fondsen beoordeelt Robeco de aangestelde managers door deze managers te toetsen op het toepassen en voldoen aan internationaal geaccepteerde gedragscodes waaronder de UN Principles for Responsible Investing (UNPRI), de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de verklaring van de International Labour Organization aangaande de fundamentele principes en recht op werk.

Ketenpartners

Voor de bemiddeling heeft Rabo PGGM PPI een bemiddelingsovereenkomst gesloten met de Rabobank die op grond hiervan bemiddelt en het beheer uitvoert van het Rabo BedrijvenPensioen. Rabo PGGM PPI bemiddelt voor Interpolis Achmea (Achmea Pensioen en Levensverzekeringen N.V.) in de risicodekkingen van biometrische risico's tijdens de opbouwfase. Deze samenwerking is geen uitbesteding. Interpolis Achmea is namelijk mede-aanbieder van het Rabo BedrijvenPensioen. Rabobank is hierbij de onderbemiddelaar voor deze risicoverzekeringen. Interpolis Achmea is daarnaast standaardaanbieder van een offerte voor de

aankoop van ouderdomspensioen aan (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden op het moment van pensionering.

De taken die nodig zijn voor het uitvoeren van de regeling zoals administratie en beleggen, besteedt Rabo PGGM PPI uit aan derden, of is anderszins elders belegd:

- De pensioenadministratie wordt uitbesteed aan PGGM Pensioenbeheer B.V.
- PGGM SAS adviseert het bestuur over beleggingen en verzorgt de beleggingsadvies en monitoring van de uitvoering van het beleggingsbeleid.
- De uitvoering van het beleggingsbeleid is belegd bij Robeco Institutional Asset Management B.V. (Robeco).
- De bestuursondersteuning wordt geleverd door PGGM Pensioenbeheer B.V.

In 2016 zal Rabo PGGM PPI de uitbestedingen aan de ketenpartners evalueren op marktconformiteit om de aanbieder aan klanten concurrerend te laten blijven zijn.

Verbonden partijen

Rabo PGGM PPI is een onafhankelijk stichting en is feitelijk zelfstandig van de oprichters. Zowel PGGM als Rabobank hebben Rabo PGGM PPI van oprichtingskapitaal voorzien. PGGM en Rabobank hebben ieder het recht om twee bestuurders van Rabo PGGM PPI op bindende voordracht ter beschikking te stellen. De bemiddeling en het beheer van het Rabo BedrijvenPensioen wordt exclusief door Rabobank uitgevoerd.

Rabobank houdt een minderheidsbelang van 29% in Achmea (Interpolis Achmea).

2 Verslag over 2015 en vooruitzichten 2016

2.1 Marktontwikkeling

In een dynamische markt heeft bemiddelaar Rabobank Pensioen Advies onze collectieve pensioen oplossing wederom aan veel nieuwe MKB ondernemers kunnen aanbieden. De competitieve omgeving waarin dat plaatsvond heeft daaraan niets afgedaan. Klanten en deelnemers zeilen scherper aan de wind ten aanzien van pensioen. Dat vraagt van alle spelers, dus ook van Rabo PGGM PPI, om adequaat in te spelen op de veranderende marktomstandigheden. Wij hebben onze propositie dit jaar verder verbeterd door het inrichten van online advisering (gaat eerste helft 2016 live) waardoor de advieskosten lager worden en het Rabo BedrijvenPensioen met name voor kleine werkgevers interessanter wordt.

Uiteraard heeft Rabo PGGM PPI de noodzakelijke aanpassingen gerealiseerd die de wijzigingen in pensioenwetgeving voor 2016 vereisen. Aan het informeren van onze bestaande en nieuwe klanten en deelnemers is veel aandacht besteed.

2.2 Beleggingen

Huidige economische situatie

De economische omgeving wordt al lange tijd gekenmerkt door crises in verschillende delen van de wereld en door de aanpak van beleidsbepalers om deze te bezweren. Dit uit zich in (1) een uitzonderlijk lage rente en inflatie in volwassen markten en (2) een grote discrepantie in het monetair beleid tussen de eurozone en Japan enerzijds en de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk anderzijds. Terwijl de ECB afgelopen maart is gestart met Quantitative Easing (QE), probeert de Amerikaanse centrale bank het monetair beleid langzaam te normaliseren.

Met de huidige economische situatie als uitgangspunt is een lange termijn scenario ontwikkeld met een horizon van 10 à 15 jaar. De verwachting is dat voortzetting van het huidige klimaat op de korte termijn (één tot enkele jaren) het meest waarschijnlijk is. Daarna verwachten we echter dat (1) het einde van QE in Europa en (2) een verdere aantrekkende groei in met name de VS en een bijbehorende normalisatie van het monetair beleid tot een langzame stijging van de rente zal leiden.

De onzekerheid is echter groot. Veel hangt af van het succes van QE en de acties die de ECB nog kan ondernemen als QE niet werkt. Minder gunstige scenario's zijn in dat geval een stuk waarschijnlijker. Voor het bepalen van het beleid blijft het daarom noodzakelijk om meerdere scenario's in beschouwing te nemen.

Renteontwikkeling afgelopen jaar

De huidige Europese rentes zijn nog steeds op een zeer laag niveau. Na eerst een verdere daling in het eerste kwartaal van 2015, is de rente in de tweede helft van het jaar gestegen tot licht boven het niveau van eind 2014. De 30-jaars rente is gestegen van 1,5% naar 1,7%.

Realisatie 2015

Het rendement van alle Pensioen Opbouw Fondsen in 2015 is licht positief.

De aandelenkoersen zijn in 2015 enkele procenten gestegen. Daarmee hebben de aandelen een kleine positieve bijdrage geleverd aan het rendement. Hiervan profiteren vooral de fondsen voor jongere deelnemers, deze fondsen beleggen meer in aandelen. Na eerst een verdere daling, is de rente in de tweede helft van het jaar gestegen tot licht boven het niveau van eind 2014. Dit heeft geleid tot een rendement op obligaties van rond het nulpunt.

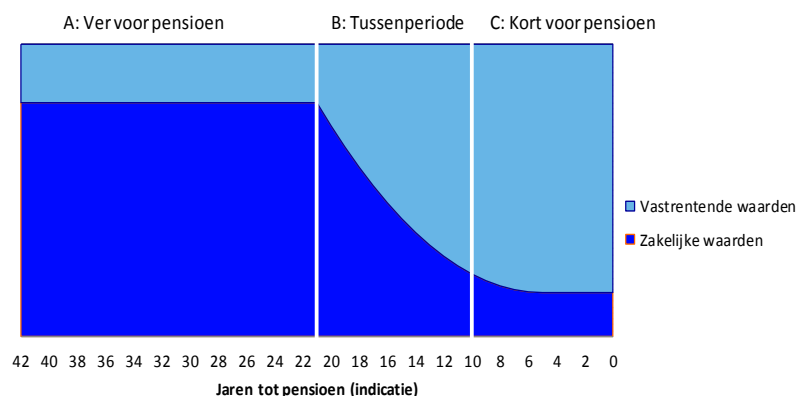
	Rendement 2015	Rendement 2014
Pensioen Opbouw 2013 – 2015	-%	20,4%
Pensioen Opbouw 2016 – 2018	-%	20,7%
Pensioen Opbouw 2013 – 2018	-0,5%	-%
Pensioen Opbouw 2019 – 2021	0,1%	17,5%
Pensioen Opbouw 2022 – 2024	0,8%	15,5%
Pensioen Opbouw 2025 – 2027	1,5%	12,8%
Pensioen Opbouw 2028 – 2030	1,3%	11,2%
Pensioen Opbouw 2031 – 2033	1,8%	9,6%
Pensioen Opbouw 2034 – 2036	2,1%	9,8%
Pensioen Opbouw 2037 – 2039	2,2%	10,0%
Pensioen Opbouw 2040 – 2042	2,1%	10,1%
Pensioen Opbouw 2043 – 2070	2,4%	-%
Pensioen Opbouw 2043 – 2045	-%	9,9%
Pensioen Opbouw 2046 – 2048	-%	10,0%
Pensioen Opbouw 2049 – 2051	-%	10,3%
Pensioen Opbouw 2052 – 2054	-%	10,3%
Pensioen Opbouw 2055 – 2057	-%	10,2%
Pensioen Opbouw 2058 – 2060	-%	10,3%

De relatief hoge instroom ten opzichte van het aanwezige vermogen zorgt voor enige fluctuaties in de gerealiseerde rendementen op de Pensioen Opbouwfondsen.

Wijzigingen in beleggingsbeleid 2015

Met ingang van februari 2015 is het beleggingsbeleid van het Rabo BedrijvenPensioen aangepast. Hiermee speelt Rabo PGM PPI in op de huidige marktomstandigheden. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Voor deelnemers die nog meer dan 20 jaar voor pensioendatum zitten gaan we meer beleggen in risicovolle beleggingen (aandelen). Dit doen wij omdat we verwachten dat de rendementen op zowel aandelen als obligaties de komende jaren lager zullen zijn. Om toch een goed pensioen op te kunnen bouwen, beleggen we ca. 10% meer in aandelen. Dit levert naar verwachting een hoger rendement op dan obligaties, en dus een hoger pensioen. Nadeel is wel dat het risico van de beleggingen toeneemt. Door de lange looptijd tot aan pensioen zijn wij van mening dat de vergrote kans op een hoger pensioen opweegt tegen het hogere risico.
- Het moment van afbouw van beleggingsrisico richting pensioenleeftijd is aangepast. Er wordt in het nieuwe beleid afgebouwd vanaf 20 jaar voor pensionering. Dat zorgt ervoor dat we wat langer in hoger risico beleggen. Voorheen werd het beleggingsrisico afgebouwd vanaf 25 jaar voor pensionering.
- Er wordt niet meer belegd in grondstoffen. We zien de meerwaarde van grondstoffen in de beleggingsportefeuille afnemen. Daarbij zijn de kosten van beleggen in grondstoffen relatief hoog.
- Door de lage rente is de inkoop van een pensioen bij een verzekeraar duurder geworden. De deelnemer krijgt daardoor minder pensioen voor uw opgebouwde kapitaal. Daarom blijft het beleid zo dat het renterisico voor deelnemers kort voor pensionering zo goed mogelijk wordt afgedekt, maar voor deelnemers verder voor pensionering dekken we juist minder renterisico af. Dit doen wij omdat de rente momenteel laag is en wij verwachten dat deze in principe op termijn meer zal stijgen dan dalen.

In de grafiek hierboven is te zien hoe wij sinds 1 februari 2015 beleggen. Het complete beleid van de PPI wordt toegelicht in het beleggingsplan. Dit is te vinden op onze vernieuwde website www.rabopggmppi.nl.

2.3 Financieel resultaat

Rabo PGGM PPI heeft in 2015 een negatief resultaat behaald van € 269 duizend. De vermogenspositie van Rabo PGGM PPI is toereikend om dit aanloopresultaat te absorberen. Het stichtingskapitaal en reserves bedraagt per 31 december 2015 Euro 1.533 duizend. Daarnaast zijn aanvullende kapitaalgaranties beschikbaar van founding partners tot een bedrag van Euro 1.750 duizend. De liquiditeit en solvabiliteit van Rabo PGGM PPI is daarmee ruim voldoende.

2.4 Vooruitzichten 2016

In 2015 is het aantal werkgevers met 389 gegroeid. Het aantal werkgevers dat is aangesloten bij het Rabo BedrijvenPensioen bedraagt eind 2015. We verwachten voor 2016 een hogere instroom van het aantal nieuwe werkgevers. Het deelnemersaantal is in 2015 gestegen naar ruim 16.000.

Het Rabo BedrijvenPensioen heeft als doelgroep MKB bedrijven tot 100 deelnemers. Het Rabo BedrijvenPensioen is ontwikkeld voor en met bedrijven in deze markt. Ook in 2015 is gebleken dat het product goed past bij de doelgroep. Veel deelnemers hebben gebruikt gemaakt van de Pensioenverkenner. Deze online planningstool wordt goed gewaardeerd en was genomineerd voor de pensioenwegwijzer 2015. In 2016 zullen wij verder gaan met online innovatie voor zowel de werkgevers als deelnemers. Dit moet resulteren in hogere betrokkenheid en klanttevredenheid. In onze online klantonderzoeken vragen wij de deelnemers ook actief om suggesties voor mogelijke verbeteringen.

In 2016 staat voor de daarnaast PPI verdere ontwikkeling van de regeling en de klantenportefeuille centraal. Ook kijkt de PPI met veel interesse uit naar de verwachte wetgeving over "doorbeleggen na pensioendatum." Deze wet moet het mogelijk maken om de aantrekkelijkheid van de premieovereenkomst die de PPI voert verder te vergroten voor de deelnemer. Daarnaast blijft de marktpotentie van het Rabo BedrijvenPensioen een continu punt van aandacht. Ook dit jaar wordt actief gekeken naar mogelijkheden ter vergroting van het marktdomein.

De financiële vooruitzichten voor 2016 zijn conform de meerjarenramingen zoals bij aanvang gemaakt. Het moment waarop Rabo PGGM PPI kostendekkend kan opereren is voorzien in 2017. De commerciële- en resultaatontwikkelingen geven voldoende aanleiding om ons daarop te blijven richten. De kapitaalpositie van Rabo PGGM PPI is ruim voldoende en solide om gedegen aan verdere uitbouw van het klantenbestand te werken.

3 Compliance en risicobeheersing

3.5 Compliance

Het bestuur bespreekt elk kwartaal zorgvuldig de rapportages teneinde zich een goed beeld te vormen over de interne en uitbestede activiteiten. Waar nodig wordt aanvullende informatie gevraagd. Vervolgens worden deze rapportages met besluitvorming van het bestuur ter kennis gebracht van de Raad van Toezicht.

De Compliance Officer heeft verklaard dat er geen sprake is of is geweest van zaken die hier moeten worden vermeld, zoals belangenverstrengeling of andere voorvallen met betrekking tot de integriteit van bij Rabo PGGM PPI betrokken beleidsbepalers. Er zijn geen zaken geconstateerd die noopten tot ingrijpen of bijsturen. De rapportages geven aan dat Rabo PGGM PPI compliant is en er toereikende handvatten zijn voor het bestuur om haar verantwoordelijkheid te kunnen nemen.

3.6 Risicobeheersing en structuur

Het beheersen van risico's is een belangrijke taak van het bestuur van Rabo PGGM PPI. Om deze taak goed uit te kunnen voeren heeft het bestuur een risicomanagement cyclus ingericht. Voor de invulling van risicomanagement maken de betrokken onderdelen van Rabo PGGM PPI gebruik van een risicoraamwerk (kaders, richtlijnen, methoden en technieken). Het risicoraamwerk is gebaseerd op de principes van COSO II Enterprise Risk Management en wordt uitgevoerd conform FIRM, het risicomodel van toezichthouder DNB. In 2016 zal worden overgegaan op het nieuwe risicomodel van DNB: Focus.

Het risicoraamwerk van Rabo PGGM PPI maakt de strategische, tactische en operationele risico's op gestructureerde wijze inzichtelijk, en vormt de grondslag voor bewaking van en rapportage over de risico's. Het operationeel risicomanagementproces is een continu proces op alle niveaus binnen Rabo PGGM PPI. Minimaal eenmaal per jaar wordt een integraal risico-assessment uitgevoerd. Ook in 2015 heeft dit plaatsgehad. Daaruit zijn geen nieuwe grote aanpassingen voortgekomen.

De toprisico's zijn in 2015 elk kwartaal specifiek beoordeeld en als onderdeel van de kwartaalrapportages besproken. Daarbij zullen deze toprisico's ook in 2016 dynamisch worden beoordeeld en gehanteerd en waar nodig aangepast aan de actuele ontwikkelingen gedurende het jaar.

De belangrijkste risico's voor 2015 zijn:

- Ontwikkelingen van processen en systemen. Het niet tijdig of onjuist verwerken van de wijzigingen in wet- en regelgeving kan leiden tot onjuiste adviezen, mogelijk claims en daarmee reputatieschade. Het niet tijdig ontwikkelen van de systemen kan leiden tot een product dat niet meer marktconform is en daarmee leidt tot lagere verkopen.
- Ontwikkeling van de klantenportefeuille. Voor de ontwikkeling van de klantenportefeuille, zijn de distributie van het product en de ontwikkeling van het marktdomein van groot belang. Deze ontwikkelingen bepalen de commerciële en operationele resultaten en daarmee het moment waarop de Rabo PGGM PPI kostendekkend is. Dit is voorzien voor 2017. Voor de distributie is de Rabo PGGM PPI afhankelijk van Rabo Bedrijven Advies.

3.7 In Control Statement Rabo PGGM PPI

Als bestuur van Rabo PGGM PPI zijn wij verantwoordelijk voor de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen van Rabo PGGM PPI. Deze systemen hebben tot doel de risico's van het niet realiseren van de strategische, governance, operationele en financiële doelstellingen optimaal te beheersen. Zij kunnen echter nooit absolute zekerheid bieden dat deze doelstellingen worden bereikt. De werkelijkheid is dat bij het nemen van beslissingen menselijke beoordelingsfouten kunnen optreden en dat er steeds kosten-baten afwegingen worden gemaakt bij het aanvaarden van risico's en het treffen van beheersingsmaatregelen.

Om onze verantwoordelijkheden te kunnen dragen, hebben wij gedurende de periode tot en met 31 december 2015 zelfstandig en op systematische wijze de risico's gerelateerd aan het behalen van onze doelstellingen en de van toepassing zijnde beheersingsomgeving van onze organisatie geanalyseerd en beoordeeld. Wij hebben daarbij onder andere het COSO ERM framework en de FIRM methodiek van De Nederlandsche Bank gehanteerd. Hierbij zijn de significante strategische, governance, operationele en financiële risico's bepaald. Het geheel van werkzaamheden inzake de risicobeheersing wordt door ons regelmatig besproken met de Compliance Officer en de Raad van Toezicht. Daarin worden tevens meegenomen de risico's die voortvloeien uit het bedrijfsmodel waarin gebruik wordt gemaakt van uitbesteding. Ook zijn de eventuele risico's die voortvloeien uit de uitbestede dienstverlening aan partners meegewogen.

Conclusie

Op grond van de hierboven beschreven werkzaamheden is het bestuur van mening, dat het in alle redelijkheid kan verklaren, dat de interne risicobeheersing- en controlesystemen in de periode tot en met 31 december 2015 naar behoren hebben gewerkt en een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Utrecht, 19 mei 2016

K.E. Engelse, Algemeen directeur

drs. M.J.M. van den Berg, Financieel directeur

H.B.G. Welbers, Operationeel directeur

drs. T.L.A. Laffree, Commercieel directeur

4 Verslag Raad van Toezicht

Verantwoording Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (hierna RvT) kijkt terug op een belangrijk jaar in de ontwikkeling van Stichting Rabo PGGM PPI (hierna de PPI). In de samenwerkingsovereenkomst hebben de oprichtende partners, Rabobank Nederland en PGGM N.V., afgesproken om drie jaar na het verlenen van de vergunning door DNB (21 december 2012) de samenwerking te evalueren. Dat is dit jaar aldus gebeurd.

Op basis hiervan is begin januari 2016 aan de oprichtende partners gevraagd om in te stemmen met de volgende fase van de PPI. De PPI heeft in de afgelopen drie jaar hard gewerkt om een plaats te verwerven als aanbieder op de markt. De pensioenwereld is zich volop aan het ontwikkelen. De PPI wil graag meegaan in deze beweging en een volgende stap zetten die gaat leiden tot een positie in de top drie voor premiepensioeninstellingen. De oprichtende partners hebben op 7 januari 2016 het plan voor de volgende fase van de PPI onderschreven.

In voorliggend verslag licht de RvT toe hoe het afgelopen jaar vorm en invulling is gegeven aan haar toezichhoudende rol. Ook worden de belangrijkste inhoudelijke zaken besproken waarbij de RvT dit jaar betrokken is geweest.

De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het functioneren van de Raad van Bestuur (hierna ook bestuur). Ook heeft de RvT de taak de Raad van Bestuur gevraagd en ongevraagd van advies te dienen. De RvT richt zich bij de vervulling van zijn taken naar het belang van Rabo PGGM PPI en alle daarbij betrokken belanghebbenden.

Samenstelling

De RvT bestaat uit vier leden, van wie in ieder geval twee leden, waaronder de voorzitter, onafhankelijk zijn van Rabobank en PGGM. Eén lid van de RvT kan worden benoemd door de RvT op een bindende voordracht van PGGM. Een lid van de RvT kan worden benoemd door de RvT op bindende voordracht van Rabobank. De onafhankelijk voorzitter en het overige lid of leden worden benoemd door de RvT. De voorzitter van de RvT toetst de onafhankelijkheid van het lid of leden. De RvT toetst de onafhankelijkheid van de voorzitter. Bij de benoeming van de leden van de RvT wordt de bij het door de raad van bestuur opgestelde reglement behorende profielschets in acht genomen.

De RvT telde ultimo 2015 één vrouwelijke en drie mannelijke leden en is als volgt samengesteld:

<i>Naam</i>	<i>Voordracht</i>
De heer A.J.M. (Loek) Sibbing (<i>voorzitter</i>)	Onafhankelijk
De heer G.J. (Geert) van Daelen	PGGM
De heer J.J. (Jan) Bos	Rabobank
Mevrouw C.M.C.P.(Corry) van Herpen-Thuring	Onafhankelijk

De samenstelling van de Raad van Bestuur is in 2015 in beweging gekomen met het terugtreden van de heer H.J. (Dirk Jan) Sloots en de heer E. (Edwin) de Weerd. Per 7 augustus zijn de heren H.B.G. (Ben) Welbers als Chief Operating Officer (COO) en M.J.M. (Marc) van den Berg als Chief Financial Officer (CFO) als bestuurders benoemd. De kwaliteit en continuïteit van besturing is in de periode vanaf eind mei tot 7 augustus 2015 naar het oordeel van de RvT niet in het geding geweest. De reeds eerder genomen mitigerende maatregelen vanuit de Raad van Bestuur zoals versterking van het team in de persoon van de heer M. (Mark) Brussen hebben hier aan bijgedragen.

Functioneren van bestuur en toezicht

2015 stond in het teken van de wisseling in de samenstelling van de Raad van Bestuur. De RvT is tevreden over het functioneren van de Raad van Bestuur als team zowel in de overgangsfase als in de nieuwe samenstelling. Tevens is de RvT tevreden ten aanzien van het functioneren van de individuele bestuurders. Deze beoordeling is gebaseerd op individuele observaties in bilaterale gesprekken tussen leden van de RvT en bestuurders, en in de regelmatige gezamenlijke vergaderingen tussen bestuur en de RvT. De Raad van Bestuur stelt zich open en toegankelijk op, informeert en betreft de RvT adequaat zodat de RvT goed in staat is haar toezichhoudende rol te vervullen.

Het functioneren van zowel bestuur als de RvT kent daarnaast ook een formeel evaluatiemoment. De RvT heeft het eigen functioneren over 2015 alsmede het functioneren van de Raad van Bestuur geëvalueerd aan de hand van een kader met belangrijkste vereisten op verschillende aspecten. De formele evaluatie bevestigt het beeld van goed functioneren van zowel bestuur als de RvT.

Activiteiten 2015

De RvT heeft in 2015 vijf keer regulier met de Raad van Bestuur vergaderd. Daarnaast heeft de RvT eind oktober in een aparte vergadering stilgestaan bij de strategische kaders van de PPI. Bij de vergaderingen zijn altijd alle leden van de RvT aanwezig geweest. De vergaderingen van de RvT worden meestal bijgewoond door alle leden van de Raad van Bestuur.

In 2015 is de governance van de PPI aangescherpt. De RvT is meer nadrukkelijk in beeld gekomen voor de performance cyclus van de bestuurders. De verantwoordelijkheid hiervoor is gegaan van de zelfevaluatie door bestuurders met bekrachtiging door oprichtende partners naar evaluatie van het functioneren van het bestuur door de RvT. In 2015 heeft de RvT hiertoe individuele plan- en functioneringsgesprekken gevoerd met het bestuur.

De RvT heeft in 2015 drie keer besloten vergaderd. In januari stond de vergadering in het teken van de beoordeling van het functioneren van de Raad van Bestuur alsmede het eigen functioneren. In maart is in besloten kring van gedachten gewisseld over de rol van de RvT in het kader van functioneren bestuur en de rol van de RvT richting de oprichtende partners. In deze vergadering is tevens stilgestaan bij de samenstelling van de Raad van Bestuur met het oog op de aftredende bestuursleden. Tot slot is in mei de bespreking van het jaarverslag 2014 voorbereid. Voorafgaand aan deze vergadering heeft het jaarlijkse gesprek van de RvT met de Compliance Officer plaatsgevonden. Hieruit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.

De RvT heeft het jaarverslag besproken. De RvT heeft vastgesteld dat de Raad van Bestuur van de Stichting Rabo PGM PPI de jaarrekening op een correcte wijze en binnen de in de statuten vermelde termijn heeft vastgesteld.

Vast onderwerp op de agenda in elke reguliere vergadering was het bespreken van de stand van zaken van de PPI aan de hand van de realisatie en de doelstellingen alsmede de strategie en de hiermee verbonden risico's. Aan de hand van een overzicht van de belangrijkste risico's met de onderliggende rapportages van de dienstverlenende partijen waaraan wordt uitbesteed of waarmee wordt samengewerkt, is de RvT door de Raad van Bestuur adequaat betrokken bij de stand van zaken van Rabo PGM PPI.

In een strategiebijeenkomst in oktober 2015 is door de RvT met de Raad van Bestuur uitgebreid van gedachten gewisseld over de strategische ontwikkeling van de PPI gericht op de volgende fase vanaf 2016 mede in het licht van de evaluatie van de samenwerking door founding partners begin januari 2016. De PPI wil meegaan in de veranderingen in de pensioenmarkt. Belangrijke aandachtspunten voor 2016 betreffen het vergroten van de doelgroepmarkt met niet Rabobankklanten en het aan externe bemiddelaars toegang geven tot het RaboBedrijvenpensioen. Daarnaast wil de PPI ook andere beleggingsoplossingen koppelen aan de PPI en de op handen zijnde wetgeving over flexibel pensioenuitkeringen implementeren. De oprichtende partners hebben toegezegd te investeren in deze ontwikkelingen.

Per einde 2015 is een substantiële slag gemaakt in acquisitie en distributie. Vastgesteld is dat daarbij niet het aantal contracten, maar wel het aantal deelnemers conform verwachting is gegroeid.

De RvT heeft de Raad van Bestuur aangegeven dat de marktpotentie voor de PPI een continu punt van aandacht is en dat de komende periode nadrukkelijk moet blijven worden gezocht naar mogelijkheden ter vergroting van het marktaandeel van de Rabo PGM PPI.

Verder heeft de RvT gesproken over het self assessment beleggingen dat op verzoek van DNB is uitgevoerd. Het doel hiervan was om te toetsen in hoeverre het beleggingsbeleid van Rabo PGM PPI voldoet aan de prudent person regel en de vereisten ten aanzien van beheerste en integere bedrijfsvoering en de daarvan onderdeel uitmakende aanbevelingen. De Raad van Bestuur van de PPI heeft aangegeven aan deze aanbevelingen de komende periode aandacht te besteden in haar bedrijfsvoering. De RvT zal de wijze waarop deze aanbevelingen in de bedrijfsvoering worden opgepakt blijven volgen.

Een ander onderwerp van bespreking is geweest is de evaluatie van de uitbesteding van het vermogensbeheer aan Robeco. De RvT heeft meegekeken bij het opzetten en formuleren van de criteria van de evaluatie. Ook de uitkomsten van de evaluatie zijn gedeeld met de RvT.

Tot slot is de RvT geïnformeerd over het beleggingsplan 2016 van Rabo PGM PPI.

Kwaliteitsborging

In 2015 heeft de RvT gezamenlijk met de Raad van Bestuur zich in een opleidingsbijeenkomst verdiept in de markt en de positie van Rabo PGM PPI en de ontwikkelingen op het gebied van pensioen. Onder andere is gesproken over de doelstelling van de PPI, de situatie in Nederland o.a. op het gebied van oudedagsvoorziening, AOW, salarisverdeling en pensioenfondsen. Vervolgens is een en ander bezien in het licht van de businesscase van Rabo PGM PPI en de kritische succesfactoren. De opleidingsbijeenkomsten vonden plaats in gezamenlijkheid tussen RvT en Raad van Bestuur en werden verzorgd door een (externe) deskundige op de genoemde terreinen.

Utrecht, 19 mei 2016

G.J van Daelen

J.J. Bos

Mevr. C.M.C.P. van Herpen-Thuring

Drs. A.J.M. Sibbing

Jaarrekening 2015

Balans per 31 december 2015

(na bestemming saldo van baten en lasten)

(bedragen in duizenden euro's)

	Toelichting	31 december 2015	31 december 2014
Activa			
Beleggingen			
Beleggingen voor risico deelnemers	3	97.775	29.476
Vlottende activa			
Vorderingen en overlopende activa	4	9.783	1.862
Liquide middelen	5	7.160	2.020
Totaal activa		114.718	33.358
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves			
Stichtingskapitaal	6	2.750	2.750
Overige reserves		-1.217	-948
<i>Totaal Stichtingskapitaal en reserves</i>		<i>1.533</i>	<i>1.802</i>
Langlopende schulden			
Pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	7	97.775	29.476
Schulden en overlopende passiva			
Overige schulden en overlopende passiva	8	15.410	2.080
Totaal passiva		114.718	33.358

Staat van baten en lasten 2015

(bedragen in duizenden euro's)

	Toelichting	2015	2014
Baten			
Opbrengsten	10	1.324	553
Overige baten		6	-
Totaal baten		1.330	553
Lasten			
Uitvoeringskosten	11	1.526	869
Overige lasten	12	73	95
Totaal lasten		1.599	964
Saldo van baten en lasten		-269	-411

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten wordt geheel onttrokken aan de overige reserves.

Kasstroomoverzicht 2015

(bedragen in duizenden euro's)

	Toelichting	2015	2014
Kasstroom uit activiteiten anders dan beleggingsactiviteiten			
Ontvangen premiebijdragen		32.754	15.868
Ontvangen in verband met inkomende waardeoverdrachten		44.154	13.858
Ontvangen bedragen uit hoofde van bemiddelingsactiviteiten		102	17
Ontvangen kostenvergoedingen		1.221	536
Betaalde gelden risicoverzekeringen		-5.180	-2.269
Betaalde kapitaals- en waardeoverdrachten		-483	-95
Betaalde bedragen uit hoofde van bemiddelingsactiviteiten		-1.092	-455
Betaalde uitvoeringskosten	11	-318	-244
Overige mutaties		5	37
Totaal kasstroom uit activiteiten anders dan beleggingsactiviteiten		71.162	27.253
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Ontvangen kostenvergoedingen		-	-
Verkopen van beleggingen	3	10.831	1.021
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		-	-
Aankopen beleggingen	3	-76.853	-28.486
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-	-
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-66.022	-27.465
Mutatie liquide middelen		5.140	-212
De mutatie van de liquide middelen kan als volgt worden aangesloten op de balans.			
Totaal liquide middelen begin periode	5	2.020	2.232
Totaal liquide middelen einde jaar	5	7.160	2.020
Mutatie liquide middelen		5.140	-212

Toelichting jaarrekening

1 Inleiding

1.1 Informatie over de stichting

Algemeen

Stichting Rabo PGM Premiepensioeninstelling (Rabo PGM PPI) is opgericht op 23 mei 2012 en statutair gevestigd te Utrecht en kantoorhoudend in Zeist. De storting van het oprichtingskapitaal heeft plaatsgevonden op 25 mei 2012.

Rabo PGM PPI stelt zich primair ten doel:

- Het aanbieden van premiepensioenregelingen aan werkgevers ten behoeve van pensioenopbouw voor hun werknemers. In eerste aanleg richt Rabo PGM PPI zich met de Rabo BedrijvenPensioen regeling op bestaande en nieuwe MKB klanten van Rabobank.
- Het uitvoeren van de opbouwfase van premiepensioenregelingen; een deel van deze activiteiten is uitbesteed aan PGM Pensioenbeheer B.V.
- Het verrichten van bemiddelingsactiviteiten en advisering voor verzekeringen die onderdeel zijn van de regelingen; een deel van deze activiteiten is uitbesteed aan Rabobank Nederland.
- Het bieden van inzicht en overzicht aan deelnemers over hun opgebouwde pensioengelden, de risico's en mogelijkheden en het gevoerde beleid.

Vergunning

Rabo PGM PPI heeft op 21 december 2012 een vergunning voor een Premiepensioeninstelling gekregen van DNB als bedoeld in de artikelen 2:54h en volgende van de Wet op het financieel toezicht, alsmede een vergunning om als bemiddelaar in verzekeringen op te treden als bedoeld in artikel 2:54h, tweede lid, van de Wft.

1.2 Pensioenregeling

Kenmerken

Rabo PGM PPI voert een moderne pensioenregeling. Belangrijke kenmerken van deze regeling zijn:

- Ouderdomspensioen inclusief een 70% overgang naar partnerpensioen voor werknemers en hun partners;
- Partner- en/of wezenpensioen bij overlijden van de werknemer voor pensionering;
- Premievrije voortzetting van de financiering van de pensioen- en risicopremie voor het deel dat de werknemer arbeidsongeschikt is;
- Aanvullende mogelijkheid voor een tijdelijk partnerpensioen.

Bestemming en verdeling sterftewinst

Wanneer een deelnemer komt te overlijden en geen nabestaanden heeft wordt het opgebouwde kapitaal verdeeld over de overige deelnemers aan het Rabo BedrijvenPensioen. Het kapitaal dat in dat geval tot uitkering komt heet sterftewinst. Deze sterftewinst wordt verdeeld over de deelnemers aan het Rabo BedrijvenPensioen. Dit gebeurt pro rata op basis van de saldi op de deelnemersrekeningen per 31 december van enig jaar. Voordat tot uitkering van de sterftewinst aan de deelnemers wordt overgegaan houdt Rabo PGM PPI uit de eventuele sterftewinst een bedrag in van maximaal € 250.000. Met dit bedrag zorgt Rabo PGM PPI er ook voor dat de pensioenen van werknemers van failliete werkgevers worden bijgehouden en geadmistreerd. Op Mijn Rabo BedrijvenPensioen (deelnemersportal) en in het jaarverslag van Rabo PGM

PPI worden de toegekende bedragen nader toegelicht. De sterftewinst op 31 december 2015 bedraagt Euro 7 duizend . Daarmee vindt er over 2015 geen uitkering van de sterftewinst aan deelnemers plaats.

Risicodekkingen

De risicodekkingen van het Rabo BedrijvenPensioen worden aangeboden door de Interpolis (Achmea Pensioen en Levensverzekering N.V.), Rabo PGGM PPI is hiervoor bemiddelaar en de Rabobank onderbemiddelaar.

2 Grondslagen

2.1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in euro's. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Voor Premiepensioeninstellingen bestaan geen specifieke richtlijn voor verslaggeving en de opzet van een modeljaarrekening. Het bestuur van Rabo PGGM PPI heeft vanuit het stramien van de RJ keuzes gemaakt in de uitwerking van de jaarrekening, zodoende dat naar de mening van het bestuur de aard van de werkzaamheden van Rabo PGGM PPI helder en transparant is voor de lezer van de jaarrekening. Op deze wijze geeft het bestuur invulling aan het vereiste inzicht voor gebruikers, zoals omschreven in artikel 362 lid 1 van Titel 9 Boek 2 BW.

Vergelijking met vorig jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd.

Verwerking

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen aan de stichting zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Een verplichting wordt niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de verwachte uitstroom van middelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Rabo PGGM PPI houdt de beleggingen voor risico van deelnemers via participaties in de pensioen opbouw fondsen van Robeco. Dit zijn life cycle fondsen. Aangezien Rabo PGGM PPI geen control uitoefent over deze Robeco life cycle fondsen, worden de Robeco life cycle fondsen niet geconsolideerd in Rabo PGGM PPI. De aan- en verkopen van units door Rabo PGGM PPI in de Robeco life cycle fondsen worden daarmee gekwalificeerd als beleggingsobject.

Saldering

Een financieel actief en een financieel passief worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en passiva samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Waardering

Een aanzienlijk deel van de waarde van de activa en enkele passiva van Rabo PGGM PPI betreffen financiële instrumenten. Financiële instrumenten worden op het moment van verkrijging gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, zijnde de reële waarde van het actief of de verplichting, vermeerderd met de transactiekosten. Vervolgens worden financiële activa en financiële verplichtingen op het volgende waarderingstmoment gewaardeerd tegen reële waarde, tenzij anders vermeld.

De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid zijn en die onafhankelijk van elkaar zijn.

Verbonden partijen

Rabo PGGM PPI is een onafhankelijk stichting en staat feitelijk los van de oprichters. Zowel PGGM als Rabobank hebben Rabo PGGM PPI van oprichtingskapitaal voorzien. PGGM en Rabobank hebben ieder het recht om twee bestuurders van Rabo PGGM PPI op bindende voordracht ter beschikking te stellen. De bemiddeling en het beheer van het Rabo BedrijvenPensioen wordt exclusief door Rabobank uitgevoerd.

Rabobank houdt een minderheidsbelang van 29% in Achmea (Interpolis Achmea).

2.2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen voor risico deelnemers

Beleggingen voor risico deelnemers worden gewaardeerd tegen reële waarde. De beleggingen voor risico deelnemers hebben uitsluitend betrekking op participaties in de pensioen opbouw fondsen (life cycle fondsen) van Robeco. De reële waarde is de Net Asset Value per jaareinde van het aantal participaties van de pensioen opbouw fondsen.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder liquide middelen worden verstaan bij banken aangehouden rekening-courantsaldi en bij banken aangehouden activa die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardevermindering onmiddellijk kunnen worden omgezet in liquide middelen, en een oorspronkelijke looptijd niet langer dan één jaar hebben.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

Pensioenverplichtingen voor risico deelnemers wordt gewaardeerd tegen de waarde van de aan deelnemers toegewezen beleggingen. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. De pensioenverplichtingen voor risico deelnemers wordt niet actuarieel bepaald en is gelijk aan de Beleggingen voor risico deelnemers.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde.

2.3 Grondslagen voor resultaatbepaling

Tenzij anders vermeld, worden de baten en lasten ten gunste c.q. ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarop zij betrekking heeft. Baten worden verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat de economische voordelen ten goede zullen komen aan Rabo PGGM PPI en de baten betrouwbaar kunnen worden bepaald. Lasten worden verantwoord voor zover het waarschijnlijk is dat de economische nadelen toe komen aan Rabo PGGM PPI en de lasten betrouwbaar kunnen worden bepaald.

Beleggingsresultaten worden niet in de staat van baten en lasten verantwoord, maar worden verwerkt in de balans, aangezien de beleggingen voor rekening en risico van deelnemers zijn aangegaan.

2.4 Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit beleggingsactiviteiten en kasstromen uit andere activiteiten.

3 Beleggingen voor risico deelnemers

3.1 Mutatieoverzicht Pensioen Opbouw fondsen

(bedragen x € 1 duizend)	1 januari 2015	Aan- kopen	Ver- kopen	Waarde- verande- ringen	31 december 2015
Pensioen Opbouw 2013 – 2018	565	1.511	-248	-36	1.792
Pensioen Opbouw 2019 – 2021	1.263	3.559	-87	-56	4.679
Pensioen Opbouw 2022 – 2024	2.703	3.344	-32	-12	6.003
Pensioen Opbouw 2025 – 2027	2.689	5.965	-143	-13	8.498
Pensioen Opbouw 2028 – 2030	2.400	6.175	-96	-11	8.468
Pensioen Opbouw 2031 – 2033	3.237	7.587	-88	-12	10.724
Pensioen Opbouw 2034 – 2036	3.643	8.373	-63	3	11.956
Pensioen Opbouw 2037 – 2039	3.195	8.292	-62	-	11.425
Pensioen Opbouw 2040 – 2042	2.618	7.047	-54	-26	9.585
Pensioen Opbouw 2043 – 2070	7.163	27.570	-9.958	-130	24.645

Totaal **29.476** **79.423** **-10.831** **-293** **97.775**

(bedragen x € 1 duizend)	1 januari 2014	Aan- kopen	Ver- kopen	Waarde- verande- ringen	31 december 2014
Pensioen Opbouw 2013 – 2018	36	589	-104	44	565
Pensioen Opbouw 2019 – 2021	46	1.216	-62	63	1.263
Pensioen Opbouw 2022 – 2024	48	3.054	-491	92	2.703
Pensioen Opbouw 2025 – 2027	82	2.546	-33	94	2.689
Pensioen Opbouw 2028 – 2030	102	2.262	-42	78	2.400
Pensioen Opbouw 2031 – 2033	114	3.144	-93	72	3.237
Pensioen Opbouw 2034 – 2036	182	3.402	-52	111	3.643
Pensioen Opbouw 2037 – 2039	132	3.005	-32	90	3.195
Pensioen Opbouw 2040 – 2042	101	2.464	-22	75	2.618
Pensioen Opbouw 2043 – 2070	319	6.699	-90	235	7.163

Totaal **1.162** **28.381** **-1.021** **954** **29.476**

Onder beleggingen voor risico deelnemers worden de participaties in de pensioen opbouw fondsen verantwoord ad. € 97,8 miljoen (2014: € 29,5 miljoen).

Op de website www.robeco.nl/rabo_bedrijvenpensioen waar de jaarverslagen van de fondsen worden gepubliceerd kunnen deelnemers meer lezen over de werkwijze van het life cycle beleggen en de resultaten van de fondsen.

De beleggingskosten van de pensioen opbouw fondsen zijn verwerkt in de unit waarde van deze fondsen bij Robeco.

De beheervergoeding wordt maandelijks op de waarde van de beleggingen van de deelnemer in mindering gebracht middels een verkoop van units en komt toe aan Rabo PGM PPI als opbrengst uitvoering beheer. Voor 2015 is de in mindering gebrachte beheervergoeding ad. € 102 duizend.

4 Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x € 1 duizend)	31 december 2015	31 december 2014
Nog te ontvangen premie werkgevers	373	139
Vorderingen inkomende waardeoverdrachten	9.410	1.721
Vooruitbetaalde kosten beleidsadvisering en bestuursondersteuning	-	2
Totaal	9.783	1.862

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een verwachte resterende looptijd van korter dan één jaar.

5 Liquide middelen

(bedragen x € 1 duizend)	31 december 2015	31 december 2014
Banken	7.160	2.020
Totaal	7.160	2.020

De liquide middelen betreffen tegoeden die worden aangehouden bij Nederlandse kredietinstellingen. Alle tegoeden zijn direct invorderbaar en staan geheel ter vrije beschikking.

6 Stichtingskapitaal en reserves

	Stichtings- kapitaal	Overige reserves	Totaal
Stand 31 december 2013	2.750	-537	2.213
Resultaat 2014	-	-411	-411
Stand 31 december 2014	2.750	-948	1.802
Resultaat 2015	-	-269	-269
Stand 31 december 2015	2.750	-1.217	1.533

Door initiatiefnemers Rabobank en PGGM is bij oprichting € 1,75 miljoen kapitaal gestort in Rabo PGM PPI. Gedurende 2013 hebben Rabobank en PGGM ieder nog € 0,5 miljoen aan kapitaal beschikbaar gesteld, waarmee het cumulatieve gestorte kapitaal € 2,75 miljoen is. Eind 2015 is het stichtingskapitaal en reserves € 1.533 duizend.

Het wettelijk minimum bestaat uit de hoogste van € 500 duizend of 0,2% van het pensioenvermogen. Per 31 december 2015 is het pensioenvermogen € 97,8 miljoen, waardoor het wettelijk minimum van Rabo PGM PPI € 500 duizend (2014: € 500 duizend) is. Gezien het stichtingskapitaal en reserves per 31 december 2015 van € 1,5 miljoen voldoet Rabo PGM PPI aan het wettelijke minimum van € 500 duizend en kan zij haar aanloopverliezen financieren.

Rabo PGGM PPI stelt jaarlijks een risicoanalyse op en kwantificeert deze risico's om te komen tot een interne vermogenseis. Dit leidt tot een interne vermogenseis van € 1.204 duizend.

7 Pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

(bedragen x € 1 duizend)	2015	2014
Stand begin periode	29.476	1.162
Aankopen beleggingen	79.423	28.381
Verkopen beleggingen	-10.831	-1.021
Waardeveranderingen	-293	954
Stand eind van het jaar	97.775	29.476

Hier wordt het tegoed van deelnemers verantwoord welke gelijk is aan de beleggingen voor risico deelnemers. De pensioenverplichtingen voor risico deelnemers hebben een langlopend karakter.

(bedragen x € 1 duizend)	2015	2014
Stand begin periode	29.476	1.162
Inleg premies	27.805	13.454
Inkomende waardeoverdrachten	41.372	14.018
Waardeontwikkeling beleggingen risico deelnemers	-293	954
Onttrekking voor expiratie en afkopen	-203	-85
Uitgaande waardeoverdrachten	-280	-10
Onttrekking voor uitvoeringskosten	-102	-17
Stand eind van het jaar	97.775	29.476

8 Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x € 1 duizend)	31 december 2015	31 december 2014
Nog te betalen bedragen aan vermogensbeheerder	2.692	122
Terug te betalen premie	33	29
Verplichting beleggingen niet ontvangen waardeoverdrachten	9.410	1.728
Nog te verwerken waardeoverdrachten	2.882	-
Voorziening sterfteresultaat	7	-
Overige schulden en overlopende passiva	387	201
Totaal	15.410	2.080

De overige schulden hebben een kortlopend karakter.

9 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Garanties

Naast het gestorte kapitaal is Rabo PGM PPI een kapitaalsgarantie overeengekomen met haar oprichters van € 1,75 miljoen, ieder voor een gelijk deel. Deze garantie heeft een langjarig karakter.

10 Opbrengsten

(bedragen x € 1 duizend)	2015	2014
Opbrengst uitvoering administratie	1.222	536
Opbrengst uitvoering beheer	102	17
Totaal	1.324	553

De opbrengst uitvoering administratie betreft enerzijds een vergoeding voor beheer en administratie van gegevens waarbij een vast tarief per deelnemer in rekening wordt gebracht en anderzijds een vergoeding voor specifieke diensten. De uitvoering hiervan is uitbesteed aan PGM Pensioenbeheer B.V. De kosten worden bij uitvoeringskosten verantwoord.

De opbrengst uitvoering beheer betreft een vergoeding voor het verzorgen van advisering over het beleggingsbeleid, advies over de implementatie en monitoring van het beleggingsbeleid. Dit betreft een vergoeding voor Rabo PGM PPI. De advisering over het beleggingsbeleid en monitoring hiervan is uitbesteed aan PGM Vermogensbeheer B.V. De kosten worden bij uitvoeringskosten verantwoord.

11 Uitvoeringskosten

(bedragen x € 1 duizend)	2015	2014
Kosten uitvoering administratie	1.044	447
Kosten uitvoering beheer	48	8
Kosten uitvoering bestuursondersteuning	434	414
Totaal	1.526	869

De kosten bestuursondersteuning zijn werkzaamheden uitgevoerd door PGM Pensioenbeheer B.V. waarvoor een jaarlijkse contractuele vergoeding is afgesproken voor de uitvoering van productmanagement, financiële administratie en verslaggeving, risicomanagement, facilitaire dienstverlening, relatiebeheer, juridische en fiscale ondersteuning. Voor 2016 is de vergoeding voor de uitvoerder € 434 duizend. Deze wordt jaarlijks verlengd.

12 Overige lasten

(bedragen x € 1 duizend)	2015	2014
Honorarium en vacatiegelden	30	19
Advieskosten	-	19
Accountantskosten	22	22
Kosten toezichthouders	5	3
Overige	16	32
Totaal	73	95

Rabo PGGM PPI heeft geen personeel in dienst. Bestuurders zijn werkzaam binnen Rabo PGGM PPI op grond van detacheringsovereenkomsten en worden om niet ter beschikking gesteld door Rabobank en PGGM. Derhalve worden geen salariskosten van bestuurders in Rabo PGGM PPI verantwoord.

Honorarium en vacatiegelden voor leden van de Raad van Toezicht en de Beleggingen Advies Commissie zijn voor de externe leden van deze gremia. Er is een vast bedrag overeengekomen per lid. Dit vaste bedrag is gerelateerd aan de overeengekomen tijdsbesteding voor Rabo PGGM PPI.

Er zijn geen leningen, voorschotten, garanties of polissen verstrekt aan bestuurders of leden van de Raad van Toezicht.

De accountantskosten bestaan geheel uit kosten ter controle van de jaarrekening.

Utrecht, 19 mei 2016

K.E. Engelse, Algemeen directeur

drs. M.J.M. van den Berg, Financieel directeur

H.B.G. Welbers, Operationeel directeur

drs. T.L.A. Laffree, Commercieel directeur

Overige gegevens

Bestemming van saldo van baten en lasten

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de wijze waarop het saldo van baten en lasten moet worden verdeeld. Het saldo wordt echter jaarlijks geheel ten gunste dan wel ten laste van de reserves gebracht.

Voorstel bestemming van het resultaat

Voorgesteld wordt het negatieve saldo van baten en lasten 2015 van € 269 duizend ten laste van de overige reserves te brengen. Dit voorstel is in de overige reserves verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die van materiële betekenis zijn op deze jaarrekening.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Rabo PGM Premiepensioeninstelling

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2015 van Stichting Rabo PGM Premiepensioeninstelling te Zeist gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2015 en de staat van baten en lasten over 2015 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het bestuursverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Rabo PGM Premiepensioeninstelling per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amsterdam, 19 mei 2016

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA